

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

1-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 1 (5) - 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammadovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafuz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdulkaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarqand viloyat IIB Tibbiyot bo‘limi psixologik xizmat boshlig‘i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po‘latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo‘tayeov Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Xadjamuratova Matlyuba Xashimovna</i> YOSHLARNI IJTIMOIIY HIMOYA QILISHNING TARIXIY ILDIZLARI	11-15
<i>Abdimo‘minov Oybek Bektemirovich</i> MARKAZIY OSIYODA KO‘PTOMONLAMA MUNOSABATLAR: TARIXIY YONDASHUVLAR, SIYOSIY VA IQTISODIY INTEGRATSIYA	16-22
<i>Шадманов Турдибай Рузубаевич</i> ПРОБЛЕМЫ ПЛАНИРОВАНИЯ ПРИ СТРОИТЕЛЬСТВЕ ЖИЛЬЯ В УЗБЕКИСТАНЕ В ПЕРИОД 1940-1960 ГГ	23-27
<i>Мирзаева Наргиза Беркиновна, Рузиева Мухлиса Баходир кизи</i> ИНВАЛИДНОСТЬ И ЕЕ ИСТОРИЯ. СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА ИНВАЛИДОВ В УЗБЕКИСТАНЕ	28-33
<i>Abdug‘aniyev Bekzod Abduvali o‘gli</i> SUG‘DIYLARDA DIN MASALASI: ZARDUSHTIYLIK VA MAZDAKIYLIK	34-40
<i>Umrzoqov Maqsud Shokirovich</i> V.L.VYATKINNING SAMARQANDNING TARIXIY YODGORLIKLARINI O‘RGANISHGA DOIR ISHLARI	41-46
<i>Ochildiyev Lochinbek</i> QASHQADARYO VOHASI TARIXIY-MADANIY YODGORLIKLARI, ZIYORATGOHLARI ULARNING TARIXIY-ETNOGRAFIK XUSUSIYATLARI	47-56
<i>Mamatqulov Bekzod, Bozorov Alisher</i> O‘ZBEKISTONDA SANOAT TARMOQLARINING RIVOJLANISHIDA JANUBIY VILOYATLARNING O‘RNI (1924-1991-YILLAR)	57-64

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Мамажонов Акрамжон</i> МОЛИЯВИЙ НАТИЖАЛАР (УМУМЛАШГАН ДАРОМАДЛАР) ТЎҒРИСИДАГИ ҲИСОБОТ ВА УНИ ШАКЛЛАНИШИ	65-71
<i>Xolmuratov Xolilla</i> O‘ZBEKISTONDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINI RIVOJLANTIRISH VA ENERGO-SAMARADORLIKNI OSHIRISH ISTIQBOLLARI: IQTISODIY VA IJTIMOIIY TAHLIL	72-83
<i>Karimov Khojakbar</i> INNOVATION POTENTIAL AND TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN’S MANUFACTURING SECTOR: ENHANCING EFFICIENCY THROUGH AI-DRIVEN MANAGEMENT OF INNOVATIVE INFRASTRUCTURES	84-90
<i>Тўлаков Улуғбек Тошмаматович</i> СОЛИҚ МАЪМУРИЯТЧИЛИГИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШДА ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВЛАР	91-105

<i>Xolmurotov Fozil</i> RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISH VA EKSPORTNI RIVOJLANTIRISH ORQALI MINTAQAVIY IQTISODIY BARQARORLIKNI TA'MINLASH: NAZARIYA VA AMALIY YONDASHUVLAR	106-118
<i>Komilov Bakhtiyorjon</i> OPPORTUNITIES AND CHALLENGES IN E-COMMERCE LOGISTICS IN CENTRAL ASIA	119-129
<i>Abdusattorov Sodiqjon</i> TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI TURLARI	130-134
<i>G'anibayev Iloxomjon</i> AUDITORLIK DALILLARI ISHONCHLILIGINI TA'MINLASHDA INTERVYU USULINING AHAMIYATI	135-145
<i>Akhmedov Khasan</i> ISSUES OF IMPROVING THE SYSTEM OF COMPENSATION PAYMENTS UNDER COMPULSORY CIVIL LIABILITY INSURANCE	146-153
<i>Саттаров Абдусамат Умирқулович</i> МИНТАҚАВИЙ ИҚТИСОДИЁТДА БАҲОЛАШ МЕТОДИКАСИ ВА УНДА ЭКОНОМЕТРИК УСУЛЛАР	154-159
<i>Musamukhamedov Azimjon Jamoliddinovich</i> O'ZBEKISTONDA ISLOMIY MIKROMOLIYA: BARQARORLIK VA FAROVONLIK SARI ADOLATLI YO'L	160-168
09.00.00 - FALSAFA FANLARI	
<i>Xaitov Elmurod Bekmurodovich</i> DUNYO AHOLISINING O'SISH DINAMIKASIGA TA'SIR ETUVCHI IJTIMOYIY KO'RSATKICHLAR VA AHOLI HAYOT SIFATI	169-174
<i>Shaydullayev Normuhammad</i> BIOEPISTEMOLOGIYA YOKI EPISTEMOLOGIYADA FANLARARO YONDASHUVLAR	175-179
<i>Sulaymonov Maxmudjon Shuxratbekovich</i> O'ZBEKISTONDA FUQAROLIK POZITSIYASI SHAKLLANISHIGA TA'SIR KO'RSATUVCHI IJTIMOIY OMILLARNING FALSAFIY TAHLILI	180-185
<i>Berdaliyeva Sevara</i> YUSUF XOS HOJIBNING AXLOQIY QARASHLARINI SHAKLLANISHINING TARIXIY-IJTIMOYIY OMILLARI	186-198
<i>Ergashev Urolbek Berkinovich</i> AHMAD TOSHKO'PRIZODA ILMLAR TASNIFINING AHAMIYATI	199-205
<i>Qaxorov Pulotjon Xursanmurodovich</i> INSON GO'ZALLIGI VA UNING AXLOQIY VAHOSI	206-211
<i>Абдуллаходжаев Гайрат</i> ГЛОБАЛИЗАЦИЯ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА ЭСТЕТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ МОЛОДЕЖИ	212-215
<i>Ro'ziyev Maqsud O'rinovich</i> ABULHASAN BAHMANYOR SHAXSIYATI VA MA'NAVIY MEROSI	216-220

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>O'zbekov Umidjon Narzullo o'g'li, Boboqulova Nilufar Xayrullo qizi</i> BOSHLANG'ICH TA'LIM INGLIZ TILI DARSLARIDA OG'ZAKI NUTQNI SHAKLLANTIRISH	221-225
<i>Kamalova Madina</i> CHINGIZ AYTMATOV ASARLARIDA BOLA RUHIYATI	226-230
<i>Karimov Rivojiddin Gulamjonovich</i> DISCOURSE AND ITS LINGUOCULTURAL INTERPRETATION	231-240
<i>Baxtiyorova Maftuna Baxtiyorovna</i> INGLIZ TILIDA ANTROPONIMIK BIRLIKLARNING LEKSIK-SEMANTIK TAHLILI	241-246
<i>Nurmuxammedov Yusuf Shakarboyevich</i> FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING MA'NO QATLAMLARI, METAFORA VA METONIMIYA KABI LINGVISTIK HODISALAR BILAN ALOQASI	247-251
<i>Xujakulov Ravshan Isroilovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA XALQ TABOBATIGA OID LEKSIK BIRLIKLARNING DERIVATSION TADQIQI	252-258
<i>Olimova Khurshida Vaydillayevna</i> "PROPER NOUNS IN ENGLISH AND UZBEK: STRUCTURE AND THEIR UNIQUE FEATURES"	259-263
<i>Ermatov Ixtiyor, Risqulova Muslima</i> "DEVONU LUG'OTIT TURK" ASARIDA TOPONIMLARNING BERILISHI	264-269
<i>Abduraimova Dinara Bahodir qizi, Abdullayeva Nilufar Ramazonovna</i> INGLIZ TILIDAGI LEKSIK MATERIALLARNI BOYITISHDA ZAMONAVIY TEKNOLOGIYALARNING O'RNI	270-273
<i>Mardonov Maxmud</i> LATIFALARNI TASNIF QILISH MEZONLARI VA TASNIFOTI	274-280
<i>Nazarov Sardor Shamurodovich</i> A COMPARATIVE STUDY OF STRUCTURAL-SEMANTIC CHARACTERISTICS OF ENGLISH AND UZBEK LANGUAGE WORD COMBINATIONS	281-284

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Абдурасулова Кумриниса Раимкуловна, Каракетова Дилноза Юлдашевна</i> КРИМИНОЛОГИЯДА САБАБИЯТ	285-302
<i>Yumatov Bogdan Olegovich</i> APPROACHES TO UNDERSTANDING THE PRINCIPLES OF ANTI-CORRUPTION MONITORING	303-309
<i>Абдурахманова Нодирахон</i> ПРОБЛЕМЫ ИМПЛЕМЕНТАЦИИ СМАРТ-КОНТРАКТОВ В ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО УЗБЕКИСТАНА	310-317
<i>Бекбутаева Лобар</i> СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА ПРАВ ДЕТЕЙ-СИРОТ И ДЕТЕЙ, ОСТАВШИХСЯ БЕЗ ПОПЕЧЕНИЯ РОДИТЕЛЕЙ: МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫЕ СТАНДАРТЫ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ	318-323

<i>Nishonov Abdulloh Ubaydulloh o'g'li</i> CHIQUINDILARNI TRANSCHEGARAVIY TASHISH VA OLIB O'TISHNING XALQARO HUQUQIY TARTIBI	324-329
<i>Саидов Шохруххон Музаффарович</i> ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИНИНГ ҲУҚУҚ ИЖОДКОРЛИГИ ФАОЛИЯТИДАГИ ИШТИРОКИНИ БАҲОЛАШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ	330-338
<i>Maxmudov Sunnat Azim o'g'li</i> AYBLILIK TO'G'RISIDAGI MASALANI HAL QILMAY TURIB JINOYAT ISHINI TUGATISH TARTIBI: QONUNCHILIKDAGI MUAMMOLAR TAHLILI	339-348
<i>Inomxo'jaeva Sanobar Muxammadixonovna</i> JAMIYATDA HUQUQIY ONGNI RIVOJLANTIRISHDA HUQUQIY TARBIYA USULLARINING AHAMIYATI	349-355
<i>Mirzakarimova Dilafruz Doniyorovna</i> SUN'IY INTELLEKT, ROBOTOTEXNIKA VA HUQUQ: SUN'IY INTELLEKTNING XAVFSIZ KIBERXAVFSIZLIK TIZIMLARIGA TA'SIRI	356-362
<i>Raximjonova Nargizaxon Raximjonovna</i> YAGONA JINOYATNING JINOYAT-HUQUQIY TAVSIFI	363-368
<i>Dehqanov Raxmatilla Mirzaraxmat o'g'li</i> ISTE'MOLCHILAR ISHTIROKIDAGI TRANSCHEGARAVIY MUNOSABATLAR UCHUN QO'LLANADIGAN HUQUQ	369-374
13.00.00 - PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Iminaxunova Iroda Xuseynovna</i> DIAGNOSTIK YONDASHUV ASOSIDA XORIJIY TILNI O'QITISH IMKONIYATLARI	375-379
<i>Xusanova Mohira</i> XORIJIY TILLARNI O'QITISH VA NAZORAT QILISHNING MAZMUNI	380-386
<i>Haqberdiyev Baxtiyor Rustamovich</i> TEXNIK VA SAN'AT FANLARINI INTEGRATIV O'QITISHDA SINERGETIK KOMPETENTLIKNI TAKOMILLASHTIRISH	387-391
<i>Erkulova Feruza Melikuziyevna</i> THE ROLE OF METHODOLOGICAL TRAINING IN ENHANCING PROFESSIONAL COMPETENCE OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS	392-402
<i>Malikova Madina Abduraxmon qizi</i> INGLIZ TILI DARSLARINI O'QITISH JARAYONIDA HAMKORLIK VA KOOPERATIV O'QITISH TEKNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING USTUVOR USULLARI	403-407
<i>Умаров Азиз Авазович</i> РОЛЬ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ В ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ: МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ	408-412
<i>Рахмонова Шалола Фахриддин кизи</i> ЖАМИЯТ РИВОЖЛАНИШИДА МЕДИА КОМПЕТЕНЦИЯНИНГ ЎРНИ	413-417
<i>Boymirzaeva Raximaxon Xoshimjonovna</i> XALQ TA'LIMI PEDAGOGLARNI MALAKASINI OSHIRISH JARAYONIDA HUQUQIY ONG VA HUQUQIY MADANIYATINI YUKSALTIRISHGA OID XORIY TAJRIBASI	418-427

<i>Jamolova Mohigul Baxtiyorovna</i> BO'LAJAK CHET TILI FANI O'QITUVCHILARINING TANQIDIY FIKRLASH QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY VA METODIK ASOSLARI	428-432
<i>Raxmatov Mirzo Mukimovich</i> BO'LAJAK INFORMATIKA O'QITUVCHILARIGA DASTURLASH TILLARINI O'QITISHNI TAKOMILLASHTIRISHDA SEMIOTIK YONDASHUV	433-438
<i>Umirova Mamlakat Imomovna</i> NUTQIY MADANIYATNI O'STIRISHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI	439-442
<i>Nafasov Arslon Komilovich</i> TARIX FANINI O'QITISH PEDAGOGIK TADQIQOTLAR OBYEKTI SIFATIDA	443-448
<i>Valiyeva Nasiba Xadiytullayevna</i> OLİY TA'LIMDA O'QITISHNI RAQAMLASHTIRISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK METOD VA MODELLAR	449-455
<i>Мухаммадиева Угилрой Холмуродовна</i> ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ И КОМПЕТЕНЦИЙ В ОБЛАСТИ СИНХРОННОГО ПЕРЕВОДА У СТУДЕНТОВ	456-463
<i>Qosimova Ozoda Xudoynazarovna</i> PEDAGOG XOTIN-QIZLARNING IJTIMOYIY FAOLLIGINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOYIY- PEDAGOGIK TAHLILI	464-472

07.00.00-TARIX FANLARI – HISTORICAL SCIENCES

Received: 20 December 2024

Accepted: 5 January 2025

Published: 15 January 2025

Article / Original Paper

HISTORICAL ROOTS OF SOCIAL PROTECTION OF YOUTH

Khadzhamuratova Matlyuba Khashimovna,

Doctor of historical Sciences (DSc),

Alfraganus University

Abstract. This article describes the historical roots of social protection of youth.

Keywords: youth, social protection, courage, work culture, savings, behavior, cleanliness.

YOSHLARNI IJTIMOY HIMOYA QILISHNING TARIXIY ILDIZLARI

Xadjamuratova Matlyuba Xashimovna,

tarix fanlari doktori (DSc),

Alfraganus universiteti

Annotatsiya. Ushbu maqolada yoshlarni ijtimoiy himoya qilish masalasining tarixiy ildizlari bayon etilgan.

Kalit so'zlar: yoshlar, ijtimoiy himoya, jasorat, pahlavon, mehnat madaniyati, omonat, xulq-atvor, tozalik, muqaddas.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I1Y2025N01>

Kirish. Aholini, ayniqsa yoshlarni ijtimoiy himoya qilish doimo davlatimiz siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib kelgan. Taraqqiyotning yangi bosqichida esa ijtimoiy himoya masalasiga yangicha, innovatsion yondoshuv asosida "Yangi O'zbekistonni o'z hayotidan rozi, baxtli insonlar mamlakatiga, har tomonlama rivojlangan ijtimoiy makonga aylantirish"[1] day konseptual g'oya, islohotlarimizning asosiy maqsadiga aylandi.

Turli davrlarda yoshlik va yetuklik andozalari turlicha belgilangan. Qadimgi mutafakkirlar, masalan, hayotiy siklni yil fasllariga o'xshash tarzda bo'lib chiqishadi. Pifagor bolalik va yoshlikni qamrab oluvchi "bahor" 20 yoshgacha, "yoz" 20 yoshdan 40 yoshgacha, sermahsul yetuklik hisoblangan "kuz" esa 40 yoshdan 60 yoshgacha davom etadi deb hisoblagan. Solon inson hayotini o'nta "sedmis"ga bo'lib chiqadi, boz ustiga yoshlik 14 yoshdan boshlanadi, jismoniy kuchga to'lgan davr 21-28 yoshga to'g'ri keladi, aql 28-42 yoshlarda charxlanadi[2].

"YUNESKO 17-25 yoshdagilarni yoshlar jumlasiga kiritadi. V.V.Pavlovskiy mazkur guruhning yosh doiralarini o'smirlik va balog'atga yetganlik umumiyligi o'rtasida o'tish holatini egallovchi 15 yoshdan 30 yoshgacha bo'lgan davrgacha deb belgilaydi"3[].

I.T.Gusu, I.S.Ikonnikova, E.M.Kas, V.T.Lisovskiy, A.A.Paskar, S.I.Plaskiy va boshqalar "yoshlar" toifasiga 16 yoshdan 30 yoshgacha bo'lgan odamlarni kiritadi. A.S.Zapesoskiy,

B.V.Knyazev, I.M.Slepenkov yoshlikning pastki chegarasini – 14 yosh, yuqorisini – 30 yosh deb belgilaydi [4]. T.N.Boyak tadqiqotlarida ham ushbu fikrlar o‘z tasdig‘ini topgan.

O‘zbekistonning qonun hujjatlarida – “yoshlar (yosh fuqarolar) – o‘n to‘rt yoshga to‘lgan va o‘ttiz yoshdan oshmagan shaxslar” [5], – deb belgilangan.

Bir qator olimlar izlanishlarida “yoshlar” deganda kimlarni nazarda tutish kerakligiga to‘xtalib o‘tib, “yoshlar” tushunchasiga alohida ta‘rif berishgan. Yoshlarni ijtimoiy mas‘uliyatga chorlagan olimlardan biri M.E.Dolgopolovning fikricha “yoshlar yosh chegarasi va jamiyatdagi mavqeyi bilan ajralib turadigan maxsus ijtimoiy va yosh guruhidir: bolalik va yoshlikdan ijtimoiy mas‘uliyatga o‘tish” [5] dir.

Mavzuni dolzarbli va hozirgi holati. Yoshlar mavjud jamiyatda yaratilgan “makon” mahsuli bo‘lib, bu makonda erishilgan yutuq va kamchiliklar ularning dunyoqarashi, amaliy faoliyatida o‘z aksini topadi. Shu bois kelajak yaratuvchilarini tarbiyalash uchun jamiyatni barqarorligini ta‘minlashni tezlashtirish darkor.

Yoshlar – jamiyatning ijtimoiy-demografik mavqeyi bilan ajralib turuvchi guruhi bo‘lib, ya‘ni mavjud moddiy va ma‘naviy ne‘matlarning iste‘molchisi, davlatning innovatsion siyosati natijasida yuksak intellektual salohiyatga ega bo‘lishday kuch-quvvatini ro‘yobga chiqaruvchi, kashfiyot, ixtirolar yaratuvchisi hamda erishgan yutuqlari evaziga jamiyatni kelajagini ta‘minlovchi asosiy kuch.

Tajriba qismi (tadqiqotni amalga oshirish). Ijtimoiy himoya xalqimizning ko‘p asrlik tarixi mahsulidir. Yoshlarni vatanparvarlik, insonparvarlik ruhida tarbiyalash, ularda jasorat, matonat tuyg‘ularini shakllantirishga xizmat qilib kelgan tuganmas ma‘naviyatimiz durdonalari mustahkam poydevor vazifasini o‘tab kelgan va hozirgi kunda ham o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan. Chunki, globallashuv sharoitida yoshlarni ijtimoiy himoya qilishda jahon sivilizasiyasi yutuqlaridan bahramand bo‘lgan holda milliy o‘zlikni saqlab qolish muhim masala.

Shu bois ushbu bobda yoshlarni ijtimoiy himoya qilish masalasining tarixiy ildizlari va BMT, xalqaro tashkilotlar hamda xorijiy davlatlar tajribasi kontekstida ijtimoiy himoya masalasini tarixiy nuqtai nazardan tadqiq etishga alohida e‘tibor berilgan.

Yoshlarni vatanparvarlik, insonparvarlik ruhida tarbiyalash, ularda jasorat, matonat tuyg‘ularini shakllantirishga mustahkam poydevor vazifasini o‘tab kelgan ma‘naviyatimiz durdonalari hozirgi kunda ham o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan. Bunday tarixiy asosga vatan, xalq taqdirini o‘z manfaatidan ustun qo‘yish, fidoyilik, jasorat, qat‘iyatlilik timsoli bo‘lgan To‘maris va Shiroq afsonalari, avloddan avlodga o‘tib, yuksak tarbiya vazifasini bajarib kelayotgan Alpomish va Go‘ro‘g‘li kabi xalq qahramonlarini mardlik va sadoqat bilan yo‘g‘rilgan jasoratlarini misol keltirish mumkin.

Birinchi Prezident I.Karimov ta‘kidlaganidek, – “bu dunyoda har qaysi millatning o‘z afsonaviy qahramonlari, o‘zi sevib ardoqlaydigan pahlavonlari bo‘ladi. Xalqimiz azaldan o‘z vujudi, o‘z tomirida mavjud ilohiy qudratga munosib bo‘lmoqqa intilib, o‘z o‘g‘lonlarini mardlik va halollik, jasurlik ruhida, el-yurt uchun jonini ham ayamaydigan asl pahlavonlar etib tarbiyalab kelgan” [6].

“Go‘ro‘g‘li” turkumi dostonlari qahramonlik va sevimli yor sadoqati, ota-ona va farzand burchi, birodarlik va do‘stlik masalalaridan bahs yuritadi” [7].

Jamiyat taraqqiyoti, yoshlar kamoloti borasida – “Ezgu fikr, ezgu so‘z va ezgu amalni olqishlayman. Fikr, so‘z va amal olamidanda ezgu fikr, ezgu so‘z va ezgu amalni tanlayman. Men

barcha yomon fikr, yomon soʻz va yomon amaldan yuz buraman” [8], – degan purmaʼno gʻoya ilgari surilib, asrlar davomida insonlarni ezgu maqsad sari chorlab kelgan “Avesto” hozirgi zamon uchun ham gʻoyat ahamiyatlidir.

Zardushtiylik taʼlimotida yoshlarni jamiyatga tayyorlash, ularni hayotning ilgʻorroq bosqichlariga koʻtarish kabi tashabbuskor yondoshuv gʻoyalari ilgari surilgan. Ushbu gʻoyalarni hayotga tatbiq etish yoʻnalishlari qonun-qoidalar asosida qatʼiy belgilangan. Avvalo, murgʻak qalb egasi tugʻilgan makonda oʻrnatilgan turmush madaniyatiga kuzatish, anglab yetish orqali koʻnikib borgan.

Bolalikdan sogʻlom turmush tarziga yoʻnaltirish orqali yoshlar ongida madaniyatning turli qirralari shakllantirilgan. Natijada ularda tarixiy javobgarlik masʼuliyati ham namoyon boʻla boshlagan. Zardushtiylik taʼlimotida yoshlarni siyosiy madaniyatni shakllantirish nazariyasi ham ilgari surilgan.

“Olam obodligi uchun gʻayrat koʻrsatmoq lozim, uni yaxshilik bilan asramoq va yorugʻlik sari eltmoq kerak” [8] – deyiladi “Avesto”da. Yovuzlik, bosqinchilik, talonchilik, adolatsizlikka qarshi birdamlik, ahillik bilan kurashib, tinchlik va totuvlikni saqlash orqali jamiyat taraqqiyoti, farovonligiga erishish mumkinligi bayon etilgan. Odamlarda bunyodkor gʻoyalarga nisbatan xayrixohlik, vayronkor gʻoyalarga nisbatan nafrat hissi kuchayib borgan.

“Avesto”da – yaxshilik olami hukmdorining amr-irodasi bilan qishloq va xonumonlarda ayollar va erlar shaʼniga qoʻshiqlar yangragaydir” [8], – deb, jamiyat aʼzolarining har tomonlama farovonligini taʼminlash choralari bayon etilgan.

“Zardushtiylik taʼlimotiga koʻra, sernufuz va homilador ayollar jamoa tomonidan ijtimoiy himoya qilingan. Koʻp bolali oilalarga davlat hisobidan nafaqa tayinlash lozimligi qayd etilgan, bir yoʻla 2-3 ta tuqqan ayollar mukofot olishga sazovor, deb uqtiriladi” [9]. Goʻdakni onasi qornida oʻlib ketmasligi uchun asrab-avaylashga daʼvat qilingan. Yoshlar jamiyatda oʻrnatilgan mavjud qonun-qoidalarni oʻrganishi, unga rioya qilishi zardushtiylik taʼlimotida ham belgilangan. Huquqiy madaniyatni shakllantirilishi zoʻravonlikka, oʻzboshimchalikka maʼlum darajada chek qoʻyib, jamiyat farovonligiga yoʻl ochib berishi uqtirilgan.

Olingan natijalar tahlili. Mehnat madaniyatini ulugʻlash “Avesto”da inson tarbiyasida asosiy qoidalaridan biri boʻlgan. Mehnat ulugʻlangani bois yoshlarda mehnat qilish orqali amaliy koʻnikmalar ortib borishi bu sohada bilim, tajribalar toʻplanishiga, turli sohalarni takomillashishiga turtki bergan.

Mehnat madaniyati – yoshlikdan shakllanadi. Mehnat har bir qoʻlga kiritilgan muvaffaqiyatning garovi, irodani mustahkamlanishi, aqlni charxlanishi, maʼlum kasb-korlikni egallash, intellektual salohiyatga erishish mehnat orqali qoʻlga kiritiladi. Shuningdek, har bir sohani oʻrganish, talablarga vijdonan rioya qilish, maʼlum yutuqqa erishish mehnat madaniyati orqali amalga oshadi.

Zardushtiylik taʼlimotida yoshlar orasida bir-biriga soʻz berish, shartlashish ortida katta masʼuliyat yuklanishi bayon qilingan. Masʼuliyatni his qilmaslik, vaʼdani bajarmaslik orqali ikkinchi tomonning zarar koʻrishini oldini olish choralari mustahkamlangan.

“Ey Mazda! Men seni ardoqlayman va sendan oʻtinaman: ishonchsizlik oʻrtadan koʻtarilsin. Qarindosh-urugʻlar kaltafahmlikdan; hamkorlar yaqinlar aldovidan; doʻst-yorlar fitna ahlidan omonlikda boʻlib, olam yomon rahbarlardan xalos boʻlsin” [8], – deya xitob bilan, yoshlarni ishonchsizlik, sustniyatlilik, aldov, fitna, oʻzganing haqqiga xiyonat qilish kabi

buzg'unchi g'oyalardan yiroq bo'lishga, ularga qarshi ogoh bo'lishga, har qanday ishga doimo hushyorlik bilan kirishishga chorlaydi.

Shuningdek, "ta'limotning to'rtinchi Fargard, birinchi bo'limida, – kimda-kim qarzni o'z egasiga qaytarmasa, uning bu amali o'sha omonatni o'g'irlagan bilan barobar bo'ladi. Qarz olgan kishi omonatni uyida saqlasa, har kun va har tun unga qo'l ursa va o'ziniki, deb gumon qilsa, uning bu amali omonatni ikkinchi marta o'g'irlagan bilan barobardir"[8], – deyilgan. Bunga ko'ra, yoshlar bir-birini ishonchini suiiste'mol qilmaslikka, subutsizlikka, va'daga vafo qilmaslikka, aldanchilik, so'zida turmaslik kabi jamiyatdagi qusurlarga yo'l qo'ymaslikka da'vat qilingan.

Zardushtiylik ta'limotida yoshlarni xulq-atvori shakllanishida axloq muhim o'rin tutishini inobatga olinib, ularning tarbiyasida axloqiy fazilatlarni shakllantirishga alohida e'tibor qaratilgan. Ezgulik va yovuzlik, halol va harom, savob va gunoh kabi axloqiy tushunchalarni yoshlar ongiga murg'aklik chog'idanoq singdirish bilan, ularda salbiy holatlarga nisbatan nafrat hissi uyg'onadi.

Ozodalikka intilish, diniy marosimlarni o'tkazishda ishlatilgan idishlarni yuvib, saranjom-sarishta qilish ham zarur edi. Chunki ozodalik, tozalik turli-tuman ifloslik va yomonliklardan kishini asraydi, deb tushunilgan.

"Zardushtiylik ta'limotida yer, suv, havo va olov muqaddas sanalgan. Jumladan, – tabiat muhofazasi va muhit tozaligini saqlash, turli kasalliklarning tarqalishining oldini olish maqsadida sanitariya-gigiyena qoidalari amalga oshirilgan: axlatlarni bekitish, ifloslangan joylarni tuproq, tosh, kul bilan ko'mib tashlash; olov, issiqlik va sovuqlik yo'li bilan kiyim-kechaklar va oziq-ovqatlarni zararsizlantirish, kul, sirka, sharob, turli giyohlar tutatish"[10] tavsiya etilgan.

"Zardushtiylik ta'limotida jamiyatda pedagogik madaniyatni shakllantirishga alohida e'tibor qaratilgan. "Tarbiya, – deyilgan "Avesto"da, – hayotning eng muhim (tayanchi) tirgagi bo'lib hisoblanishi lozim. Har bir yoshni shunday tarbiyalash zarurki, u avvalo yaxshi o'qishni va so'ngra esa yozishni o'rganish bilan eng yuksak pog'onaga ko'tarilsin"[11].

Xulosa. Yosh avlod tarbiyasida yoshlarni vatanparvarlik, insonparvarlik ruhida tarbiyalash, ularda jasorat, matonat tuyg'ularini shakllantirishga xizmat qilib kelgan tuganmas ma'naviyatimiz durdonalari mustahkam poydevor vazifasini o'tab kelgan va hozirgi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan.

Alpomish va Go'ro'g'li kabi xalq qahramonlari To'maris va Shiroq afsonalari vatan, xalq taqdirini o'z manfaatidan ustun qo'yish, fidoyilik, jasorat, qat'iyatlilik timsoli bo'lgani bois yosh avlod tarbiyasida muhim o'rin egallaydi.

Zardushtiylikning muqaddas kitobi "Avesto" insonlarning kundalik turmushida, yoshlarni kamol topishida "hayot kitobi ensiklopediyasi" vazifasini o'tab, to'g'ri yo'lga yo'naltirgan. Hozirgi kundagi ensiklopediyalar uchun fundamental asos hisoblanadi.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. –Тошкент. 2021. – Б. 195.
2. Молодёжь как социальная группа. /Ўзбекистон ёшлари: ижтимоий қиёфа. – Тошкент, 2008. – Б. 9.
3. Павловский В.В. Ювентология: проект – интегративной науки о молодёжи. – М., 2001. 74-б / Ўзбекистон ёшлари: ижтимоий қиёфа. –Тошкент, 2008. – Б. 11.

4. Иконникова С.Н. Социология о молодежи. Л., 1985; Лисовский В.Т. Методика и методология изучения идеалов и жизненных планов молодежи: автореф. дис. ... канд. социол. наук. Л., 1968; Паскарь А.А. Молодежь села: реальность и перспектива. Кишинев, 1990; Кац Э.М. Сельская молодежь: проблемы выбора профессии. Кишинев. 1981. – С. 22; Гуцу И.Т., Плацкий С.И. Образ жизни молодежи современного села. Кишинев. 1984. – С. 190; Слепенков И.М., Князов Б.В. Молодёжь села сегодня. М., 1972; Запесоцкий А.С. Эта непонятная молодежь. – М, 1990. – С. 20; Бояк Т.Н. Социология молодежи. Учебное пособие. – Улан-Удэ: Изд. – полигр. комплекс. ВСГАКИ, 2009. – С. 13-14.
5. Долгополова М.Е., Яценко Е.В. Жизненные ценности современной молодёжи. Южный учёный – № 4 (67) апрель 2023. – С 177-180; <https://moluch.ru/young/archive/67/3664/>.
6. Каримов И.А. Юксак маънавият – энгилмас куч. – Тошкент: Маънавият, 2008. – Б. 32.
7. Гўрўғли дostonлари. – Тошкент: Ёзувчи, 1996. – Б. 1.
8. “Авесто” тарихий-адабий ёдгорлик. – Тошкент: Шарқ, 2001. – Б.15, 32, 34 ,55, 116.
9. Ҳомидов Ҳ. “Шохнома”нинг шухрати. – Тошкент: Ўзбекистон, 1991. – Б. 92.
10. Ҳасанов С. “Авесто” – ҳуқуқ манбаи. “Мулоқот”, 1999, 1-сон, – Б. 50 // “Авесто” тарихий-адабий ёдгорлик. – Тошкент: Шарқ, 2001. – Б. 364.
11. Сапаров Б.Б., Сапаров А.Б. Авестода одоб-ахлоқ масаласи. – Б. 896-897. // <https://cyberleninka.ru/article/n/avestoda-odob-ahlo-masalasi>

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 1 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).